

מערך שיעור

"וילכו שניהם יחדיו" – ברית הדרך¹

רקע למורה:

הרב סולובייצ'יק ראה (במאמרו 'קול דודי דופק') את ה'ברית הישראלית', שנכרתה בין הקב"ה לעם ישראל, ככוללת שתי בריתות - 'ברית הגורל' ו'ברית היעוד'. רובנו ככולנו מרגישים שותפים לשתיהן הבריתות הללו. ברובנו ככולנו קיימים (ולו בעל כרחנו ולכל הפחות בעתות צרה, אך לא רק) רגשי אחווה וסולידריות עמוקים לעם ישראל וליהודים באשר הם. רובנו ככולנו מייחלים להתגשמות חזון התורה הנביאים של תיקון אדם, עם ועולם, של שלום, צדק וחמלה. דווקא משום כך, מתבקשת השאלה: מדוע המציאות החברתית בעם ישראל היא של קרע וקיטוב, ניכור ואיבה? מדוע השיח הציבורי בעם ישראל הוא כל כך מתלהם ולעתים אף אלים?

במאמרו מבקש הרב חיים וידל להציע ברית נוספת שעלינו לכרות כעם – ברית הדרך אשר במרכזה עומדות חמש הנקודות המרכזיות האלו:

- א. התחייבות לשיח נכון בתכניו ובניגונו הנעים, מתוך ראייה בהירה שלכל המחנות יש מה לתרום בכינונה מחדש וניסוחה של ברית היעוד.
- ב. אך ורק בעבודה משותפת ביחד יוולד משהו שיתן ביטוי לכולנו ויחבר את כולנו.
- ג. אינינו יודעים לאן הבריור הזה יוביל אותנו (וכדברי הרמב"ם על ימות המשיח 'אלו הדברים לא נדע עד שיקרו')
- ד. פרויקט 'ברית היעוד' אינו ענין רק לשחזור, ליקוט וניסוח, אלא יש בו מרכיב יצירתי וחדשני בבחינת "אל תאמר מה היה שהימים הראשנים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה"
- ה. חזון עשיר ומגוון בהתאמה לעושר ומגוון הפרצופים והדעות שיש בעם ישראל.

מטרות היחידה:

1. הכיתה תערוך היכרות עם המושגים "ברית גורל וברית ייעוד"
2. מפגש עם המורכבות שיוצרת הליכה בדרך ארוכה
3. היכרות עם המושג "ברית הדרך" והפתרון שהוא מציע
4. ההכרה שגם כיתה היא חברה שיש לקיים בה הסכמות על הדרך המשותפת
5. יצירת 'תקנון כיתתי' לשיח מכובד ומכבד בקבוצת הוונטסאפ שלהם

מהלך השיעור

שלב א' – פתיחה

✚ נכתוב על הלוח את השאלה: "מה הדבר שמחבר היום את כל העם היהודי?" נכתוב את התשובות השונות שמתקבלות מהכיתה ונשאיר אותן על הלוח עד השלב הבא.

[אופציה נוספת היא שימוש ב**בסרטון הבא** המדבר על יהדות ארה"ב והקשר שלה למדינת ישראל ובעזרתו לעורר את השאלה מה מחבר אותנו ואת שאר היהודים]

¹ המערך מבוסס על מאמרו של הרב חיים וידל "ברית ליום חולין" שהופיע במגזין **שבת** (מקור ראשון), 13/8/21. המאמר מצורף כנספח למערך השיעור ומומלץ לעיין בו לפני השיעור.

מערך שיעור

שלב ב' – לימוד משותף

ברית גורל – מהי? הגורל מציין בחיי האומה, כמו בחיי היחיד, קיום מאונס. כורח מוזר מלכד את הפרטים לכלל אחד. היחיד כפוף ומשועבד בעל כרחו למציאות הלאומית-הגורלית, ואי אפשר לו להשתמט ממנה ולהבלע במציאות אחרת חוצה לה. הסביבה מפליטה את היהודי הבורח מלפני ה' והוא ניעור מתרדמתו כיונה הנביא שהקיץ לקולו של רב החובל בתבעו ממנו זיהוי אישי וגם לאומי דתי.

[הגרי"ד סולובייצ'יק, קול דודי דופק עמ' 23]

ברית ייעוד – מהי? הייעוד מציין בחיי האומה – כמו בחיי היחיד – קיום מדעת שהאומה בחרה בו ברצונה החופשי ושבו היא מוצאת את הריאליזציה המלאה של הווייתה ההיסטורית. במקום קיום כחווית עובדה בלתי נתונה לשינוי שהאומה נדחקה לתוכו, מופיע הקיום כחווית פעולה בעלת ממדים תכליתיים, רפודי תנועה, עליה, שאיפה ומימוש. האומה מעורה בתוך הייעוד בשל כיסופיה לקיום משוכלל מלא עניין וכיוון. הייעוד הוא המעין המפכה של ההתעלות היחודית של האומה והזרם הבלתי פוסק של ההשראה העליונה שאינה נדעכת כל זמן שדרכה של האומה מותית על ידי חוק אלוהי. חיי ייעוד הם חיים מכוונים, פרי דריכות הכרחית ובחירה חפשית

[הגרי"ד סולובייצ'יק, קול דודי דופק עמ' 27]

- נסו להגדיר במילים שלכם – מהי ברית גורל ומהי ברית ייעוד?

נחלק את הכיתה לקבוצות למידה קטנות, כל קבוצה תקבל 2 כרטיסיות האחת עם הגדרת 'ברית גורל' והשנייה עם הגדרת 'ברית ייעוד'. נבקש מהקבוצות לקרוא וללמוד יחד את ההגדרות. לאחר כ-5 דקות לימוד נאסוף חזרה את הכיתה, נבחר כמה מהתשובות שכתבו על הלוח בשלב הקודם ונבקש מהם להסביר האם אותה תשובה מבטאת גורל או ייעוד ומדוע?

[להעמקה בברית הייעוד מומלץ לצפות יחד בסרטון של הרב זקס 'למה אני יהודי?' [בקישור הבא](#) (בהגדרות הסרטון ניתן להוסיף כתוביות בעברית)]

שלב ג' – "הדרך ארכה עד מאוד..."

נציב לכיתה שתי שאלות ונבקש מהם תשובות:

- מהי "דרך"?
- האם דרך היא אמצעי או מטרה?

מערך שיעור

נלמד יחד עם התלמידים את דבריו של רבי יוסף חיים מבגדאד (הבן איש חי):

"...שיש שתי בחינות, הא' נקרא עוברי דרכים, שכל מטרת לבו רק לבוא ולהגיע למחוז חפצו, ובדרך הוא רץ עדי יגיע למקומו, והב' נקרא הולכי דרכים, והיינו שיודיע שבכל מקום אשר תדרוך כף רגלו, הנה ה' מכין מצעדיו, למען יתקן שם איזה ניצוץ קדוש השייך לנשמתו, וזה עיקר מהלכו, רק ששם לו השם יתברך סיבה למחוז חפצו, למען יסע דרך הילוכו בכל המקומות, עדי יגיע שמה..."

[בן יהוידע א, ברכות ג' ע"א, ד"ה "פעם אחת"]

- מה ההבדל בין מי שהולך בדרך לבין מי שעובר בה?
- מה אנחנו יכולים ללמוד מדבריו על תהליכים שאנחנו עוברים בחיים?

נציג לכיתה את הקטע הבא מתוך הסרט 'שרק' – [לחצו כאן](#)

- למה דווקא הדרך הארוכה יוצרת 'עצבנות' וחוסר סבלנות?
- האם יש לך דוגמא אישית על דרך מסוימת שבה איבדת את הסבלנות?

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריו ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים" (דברים כ"ה)

- מדוע עמלק תוקף את עם ישראל "בדרך"?

למורה: הדרך היא המקום שבו אין יציבות ובו קשה יותר להרגיש ביטחון. אפשר להמשיל את זה לרגע שבו אדם עובר משלב לשלב בסולם – הדרך ממדרגה למדרגה בהכרח דורשת לעבור ממצב יציב לחוסר יציבות שבו מנתקים יד ורגל, המציאות הזו יכולה להוביל למדרגה הבאה אבל אם אין זהירות היא יכולה להוביל גם לנפילה. דווקא בגלל זה חשוב לעסוק ביכולת של האדם הפרטי ושל האומה להתנהל 'בין השלבים' ולהצליח לעבור את הדרך אל השלב היציב הבא מבלי ליפול.

מערך שיעור

שלב ד' – היכרות עם 'ברית הדרך'

כדי לנסות לענות יחד על השאלה שהצבנו קודם לגבי הסכנות שטמונות בדרך נציג לתלמידים את הצעתו של הרב חיים וידל:

"...חשבתי להציע כבסיס למענה ל'קושיה' זו ברית נוספת - 'ברית הדרך'. ב'ברית הדרך' אני מתכוון לברית שעניינה אינו התוכן, אלא המדיום - האיכות והסגנון של ההליכה יחדו שלנו בדרך ההיסטורית הארוכה והסבוכה של עם ישראל. 'ברית הדרך' היא ברית (ודוק, לא 'אמנה' כי אם ברית) של מחויבות לכבוד הדדי מוחלט בצעידה המשותפת בדרך בה אנו הולכים, ארוכה וקשה ככל שתהיה. 'ברית הדרך' היא הברית של הדיאלוגיות האמיתית, של ההקשבה העמוקה מתוך הכבוד ההדדי והנכונות ללמוד ולהתחדש... המסע הזה החותר לממש את 'ברית היעוד' מכוחה של 'ברית הגורל', לא יצלח ללא 'ברית הדרך'! אנחנו חייבים לברית המתייחסת לאופן ההתנהלות שלנו כאן ועכשיו, להווה המתמשך שלנו, ליומיום שלנו, על כל תלאותיו ומהמורותיו. המיוחד בברית זו הוא שהיא אינה כפויה עלינו הר כגיגית, או מנצצת ושובת לב מן העתיד הרחוק, אלא אנו הננו הקרואים לברית אותה כאן ועכשיו, מתוך אמונה ואהבה, ענווה ותבונה..."

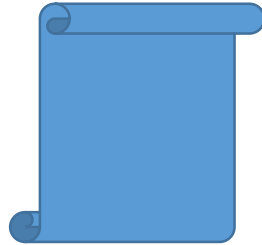
ועל מנת להמחיש - ההצלחה של הברית הישראלית, כמו של ברית הנישואים, אינה תלויה ברגע המכונן היפה (החופה) וגם לא בציפייה לעתיד הנשגב (עוד ינבון בשיבה), אלא ביכולת לצלוח יחדו באהבה ובכבוד הדדיים את הדרך הארוכה העוברת גם בעמקי בכא וגיאיות צלמוות וגם (וזה כנראה הכי קשה ומאתגר) בְּשִׁפְלַת היומיום האפרורית של 'יום חולין של גאולה'. הבה נכרות את ברית ההליכה יחדו, גם בשיבה מה'עקידה' אל חיי היום יום ולא רק בדרך אליה. הברית שאנו חייבים לברית היום (היום הזה ממש) היא שעל אף ההבדלים הגדולים בינינו – אנחנו מתכוונים לנהל את המאבקים בדרכי נעם ונתיבות שלום המבוססות על ענווה וחכמה, על רצון טוב ותבונה..."

- מהו החידוש אותו מבקש להציע הרב וידל?
- מה לדעתך ההצעה הזו אומרת שצריך לעשות?

כדי לחדד את ההבנה של ההצעה נהפוך את הכיתה עצמה למוקד הדיון:

- מהי ברית הגורל של הכיתה שלנו?
- מהי ברית היעוד של הכיתה שלנו?
- מהי ברית הדרך של הכיתה שלנו?

מערך שיעור

שלב ה' – תקנון כיתתי משותף

לסיכום השיעור נבקש לעשות יחד עם הכיתה את הצעד הראשון ביצירת 'ברית הדרך' והוא קביעת מסגרת שיח שבה תתנהל הכיתה מתוך אמונה שגבולות שנקבעו ע"י הכיתה עצמה יעודדו שמירה עליהם ויאפשרו תהליך משותף ושיח מכובד ומכבד.

- נבקש מהכיתה לחפש בווטסאפ שלהם סיטואציה עם התבטאות אישית שלהם שהם קוראים ומרגישים שהיא לא ראויה או פוגעת.
- נבקש ממי שמרגיש/ה בנוח לשתף את אותה התבטאות ולהסביר מה הבעיה איתה.
- בשלב שלישי נבקש מכל אחד ואחת לנסח עיקרון או כלל אצבע שבעזרתו אותה התבטאות יכולה הייתה להימנע [לדוג': אם ההתבטאות הייתה: "מה אתה מבין מהחיים שלך בכלל?"] הכלל שנוכל לגזור ממנה הוא: לדבר לגופו של עניין ולא לגופו של אדם]
- לאחר שנאסוף מהכיתה את הכללים נאחד את הכללים הדומים ונייצר תקנון כיתתי הכולל בין 5-10 עקרונות מנחים.

מומלץ ביותר לעצב, להדפיס ולתלות את התקנון בכיתה כדי לייצר המשכיות לשיח ולמטרות השיעור.